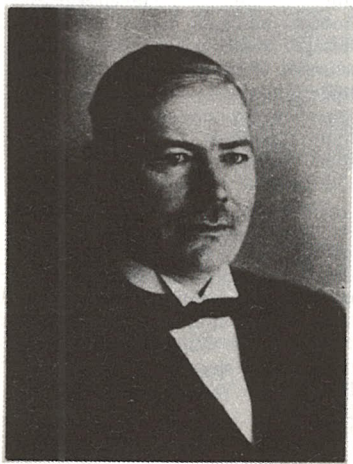

● Mart Meos

KUIDAS VÄIKE-MAARJA SAI KESKKOOLI (GÜMNAASIUMI) JA KOOLI HEITLUSI OMA OLEMASOLU EEST

Keskkooli 40. aastapäeva puhul Väike-Maarja ühisgümnaasiumi Toetamise Seltsi protokollide põhjal koostanud
Märt Meos.

Väike-Maarja keskkool oli esimesi maakeskkoole Eestis. Tema asutamiseks oli käesoleva sajandi algupoolel kõik eeltingimused olemas. Kohalik kihelkonnakool (kõrgem algkool), olles ainus selline õppeasutus ümbruskonnas, oli aastate jookul teinud tublit tööd ja selleks pinda ette valmistanud, võimaldades Väike-Maarja, Simuna, Koeru, Ambla jt. kihelkondade noortel saada 7-klassilist algharidust. Registreeritigi ju tol ajal keskkooli klassideks seesuguseid klasse, mis olid kõrgemal 7. õppeaastast.

Esimese maailmasõja järel, kui tsaarivalitsus oli kukutatud ja tulid vabamad ajad, otsustas kihelkonnakooli hoolekogu 8. aprillil 1919. a. avada oma kooli juures 8. klassi, s.o. keskkooli 1. klassi. Valitsus registreeris selle klassi ja võttis ta avalikkude keskkoolide võrku. Avatud keskkooli klassil oli algul kõrge- ma algkooliga ühine juhataja (direktor) ja õpetajad. Esimeseks juhataja oli siinkirjutanu.

Keskkool oli avalikkude keskkoolide võrgus vaid ühe aasta. 1920. a. arvati ta koolivõrgust välja ja oli seega kadumisele määratud. Seda aga sündida ei lastud.

Kesk- ja kõrgema algkooli ühine hoolekogu oma 5. oktoobri 1920. a. koosolekul otsustas asutada keskkooli üllalpidamiseks Väike-Maarja Ühisreaalgümnaasiumi Toetamise Seltsi, mille põhikiri 1921. a. algul ka registreeriti Rakvere—Paide Rahukogu poolt.

Keskkool jäi töötama erakoolina. Iga aastaga lisandus koolile üllalt-poolt üks klass ja 1921/22. kooli-

aastal ka altpoolt 7. õppeklass, sest algkoolide juurest kaotati ära 7. klass. Nii töötasid 1922/23. a. koolis kõik 5 klassi — 7.—11. õppeaastani. Kool saatis 1923. a. kevadel välja oma 1. lennu.

Toetamise seltsil oli keskkooli üllalpidamisega ainelisi raskusi. 5. märtsil 1923. a. palus seltsi juhatus haridusministeeriumi võtta seltsi erareaalgümnaasium avalikkude keskkoolide võrku. Aeg sellise palvekirja esitamiseks oli väga sobiv. Nimelt, kihelkonnakool (algkool) valmistus tol ajal tähistama oma 50-aastast juubelit. Selles koolis olid õppinud ka mõned valitsuse liikmed. Valitsus, hinnates väikemaarjalaste harrastusi hariduse alal, otsustas võtta keskkooli avalikkude keskkoolide võrku. Selle teate tõi Väike-Maarjasse haridusnõunik Kiivet kihelkonnakooli juubelpäeval 19. augustil 1923.

Järgnevad kolm aastat, s.o. kuni 1926. aastani, võis kool rahulikult töötada, sest õpetajate palgad olid riigi ja majanduslikud kulud Viru Maavalitsuse kanda. Õpilaste arv liikus tõusvas suunas ja ulatus 1925/1926. kooliaastal viies klassis 142-ni.

Siitpeale hakkas õpilaste arv kiiresti kahanema ja langes 1929/30. kooliaastal 82-ni. Languse põhjuseks oli asjaolu, et kooli alused löödi jälle kõikumale. 16. juunil 1926. a. otsustas riigivalitsus haridusministri J. Lattika ettepanekul määrata Väike-Maarja keskkool ühes teiste maakeskkoolidega sulgemisele 1926/27. kooliaastast I klassiga alates: maakeskkoolid ei suutvat anda intelligentseid keskkoolidega kodanikke. See otsus kehtis kaks aastat ja

sel ajal olid kooli I ja II klass Toetamise Seltsi üllalpidamisel.

27. jaanuaril 1928. a. otsustas Toetamise Seltsi juhatus saata siinkirjutanu ühes kooli direktori Lipp'uga riigivalitsuse liikmete juurde palvega, et valitsus oma kahe aasta eest tehtud otsuse kooli suhtes muudaks. Sellise avaldusega oli esinenud ka Viru maavalitsus. Olgu tähendatud, et alati, kui kõuepily tõusis kooli kohale või seisis seal, saadeti pealinna selliseid delegatsioone ja nende käigud ei jäänud tulemusteta. Nii ka seekord. 29. mail 1928. a. võidi seltsi peakoosolekul teatada, et valitsuse otsusega 12. maist 1928. a. on kool jälle vastu võetud avalikkude keskkoolide võrku.

Uus riigivalitsuse otsus Väike-Maarja ühisreaalgümnaasiumi ja ka teiste maakeskkoolide kõikide klassidega avalikkude keskkoolide võrgust väljaheitmise kohta järgnes 1931. a. Jälle palvekirjad ja delegatsioonid. Viimast otsust leevendati Väike-Maarja suhtes sellega, et jäeti 2 nooremat klassivõrku, 3 vanemat klassi jäid aga töötama erakoolina. Kooli üllalpidajaks jäi endiselt Viru maavalitsus, kuna kooli ülema astme õpetajate palgad maksis Toetamise Selts.

1934. a. alustatud üldine koolireform tabas ka Väike-Maarja keskkooli. Reform seisis selles, et endised viieklassilised gümnaasiumid, kus õpetus algas 7. õppeaastast, määrati järk-järgulisele sulgemisele, ja nende asemele avati 5-klassilised progümnaasiumid, millele järgnesid kolmeklassilised gümnaasiumid. Progümnaasiumi I klassi võeti vastu

algkooli 4. klassi lõpetanuid ja III klassi täieliku algkooli (6. klassi) lõpetanuid.

Reformi tagajärjel pidi Väike-Maarja jääma jälle ilma keskkoolita. Palvete ja delegatsioonide käikude tulemuseks oli, et Väike-Maarjasse jäi avalikkude keskkoolide võrku kuuluv ja Viru maavalitsuse poolt üllalpeetav 5-klassiline progümnaasium ja Toetamise Seltsi poolt üllalpeetav progümnaasiumi jätk — 3-klassiline eragümnaasium. 1939. aastaks oli reform teostatud. See oli viimane kooli kuju muutmine enne nõukogude koolivõrku minekut 1940. aastal. Selle järel töötas kool küll mõned aastad saksa okupatsioonivalitsuse korralduste alusel kuni nõukogude võimu taastamiseni 1944. a. Nõukogude võimu püüdluste eesmärgiks on aga rohkem keskkooli ka maale, kõigile kodanikele keskaridus.

Nagu eespool nägime, on pärast keskkooli avamist Väike-Maarjas 1919. a. riigivalitsuse poolt kuuel korral (1920, 1923, 1926, 1928, 1931, 1934) kooli olemasolu kaakutud ja otsusi tehtud kord kooli kahjuks, kord kasuks. Kõik see on häirinud tegelasi ja koolitööd ning sageli viinud kooli üllalpidaja — Toetamise Seltsi ainelistesse raskustesse. Kõigest sellest on aga üle saadud tänu seltskonna visale püüdlusele säilitada kohapeal maal asuvate ka kehvemat vanemate lastele keskaridust andev asutus. Võitluste eesotsas oli muidugi kooli Toetamise Seltsi juhatus, kus kandvateks jõududeks olid kooli direktorid.

Koolil oli kirjeldatud 20 aasta jookul peale eespool nimetatud esimese direktori lühemat aega direktoriteks Aleksander Remmel, Andres Erikson ja Theodor Vaas. Pikemat aega on kooli juhtinud Leonhard Mikiver (1920—1924) ja Kurt-Hugo Lipp (1927—1940). Nendest esimese ajal alustati (1921. a.) gümnaasiumi maja ehitamist ja viidi ehitus katuse alla, kusjuures Toetamise Seltsil tekkisid suured võlad; direktor Lipp'u ajal aga mobiliseeriti kõik jõud võlgade kustutamiseks, kooli õigusliku ja majandusliku külje kaitsmiseks.

Nõukogude ajal on keskkooli direktoriteks olnud Eduard Kansa ja Juhana Heinpalu (1940/41. a.) ning 1944. a. peale tänaseni kooli endine õpilane Arnold Kivistu.

7-klassilise kooliga ühinemise järel on kool viimasel aastakümnel töötanud täieliku keskkoolina 1.—11. klassini.

(Väike-Maarjas 1959. aastal)

*Kel igal ööl
pää nagu
tapapakul,*

*sel ärkamine
hommikul
on ime,*

*ööst kokku
korjab
oma vana nime —*

*uut maiku kas
on värskel
katsekakul?*

*Ning igal
tillukesel
keharakul*

*on võim su üle —
elutung
on pime.*

*Kui palju juba
maha
salgasime*

*küll vastu —,
kui ka uuel
pealehakul!*

Marie Under

45 aasta tagune 25. märts. Sellest kaotusest ei ole meie rahval lastud toibuda, ei arvuliselt, ei vaimult...

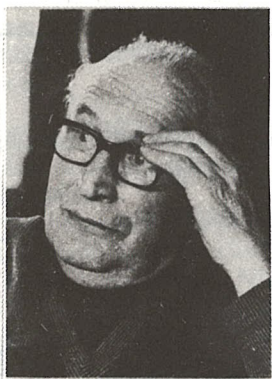
● Vaade Väike-Maarjale

Helmut Riispere, kelle mälestusi käesolevas ja paaris järgmises lehenumbris avaldan, on sündinud 1906. aastal Aburis. „... septembri algul 1914. aastal viis ema minu Aburi külakooli. Algas 17 aastat kestnud haridustee — 6 aastat külakooli, 5 aastat gümnaasiumi ja 6 aastat ülikooli.“

Peatükis „Väike-Maarja alevik, kõrgem algkool ja gümnaasium“ peaks olema mõndagi huvipakkuvat ja südantsoojendavat põlisele väikemaarjalasele, aga miks mitte ka koduloost huvitunud uustulnukale.

Praegu elab Helmut Riispere Lundis, Rootsis, ja on juba aastaid pensionil.

ENE KESLER

Helmut Riispere

Oma kooliajast (algkooli viimased klassid ja gümnaasium) viibisin ja elasin alevikus kaheksa talve (üle poole aastast). Sellepärast pole ehk üleliigne pilku heita aleviku minevikule ja sellele, milline ta oli selle sajandi kahekümnendatel aastatel, vaadates 10–12aastase külast tulnud poisikese silmadega.

Muidugi oli suur vahe — kirik, ilusamad majad, kauplused... Alevik oli juba möödunud sajandi keskel kihelkonna kultuurikeskus, mis saavutas oma kõrgtaseme eelmise sajandi lõpul — selle sajandi alguses. Selleks andis hoogu 1873. aastal asutatud kihelkonnakool, millest väljus 1918. aastani üle 500 lõpetaja. Väärrib mainimist, et esimese hariduslätte asutamisest möödus 1988. aastal 265 aastat. Kooli asutajaks oli tookordne pastor Oldekopp. Juba möödunud sajandi viimase vee- randi jooksul asutati mitmeid seltse, nagu põllumeeste selts, pank, raamatukogu, laulukoor, pasunakoor, tarvitajate ühing jne. 1912. aastal valmis ajakohane seltsimaja, milles oli näitelava ja ligi 500 istekohaga saal. Maja oli osaliselt kahekordne ja seal oli pank, raamatukogu ja gümnaasiumi algaastail kooli kaks klassi — I ja V ning paar ruumi õpetajatele. Seltsimaja ehitus võttis paar aastat

aega ja maksis 31 000 rubla. Seltsimaja kõrval oli planguga piiratud avar plats, kus peeti „ostelunge“ — näitusi, samuti kasutati seda koolipoiste jalgpalliväljakuks, minu kooliskäimise ajal harrastati jalgpallimängu väga elavalt.

Kõik need kultuurilised ja majanduslikud edusammud ei tekkinud iseenesest, selleks aitasid kaasa kihelkonnakoolist läbi käinud poisid ja tüdrukud, kes olid juba täisikka jõudnud, samuti kihelkonna- ja ümbruskonna külade koolide õpetajad — J. Tamm, M. Meos, J. Liiv, J. Elken ja teised. Väike-Maarja kirjanike rühma — „parnassi“ — moodustasid J. Tamm, J. Liiv, K. Krimm ja P. Jakobson. Sageli peatus oma venna Jakob Liivi juures Juhan Liiv. Ümbruskonna aktiivsetest taluperemeestest tuleks nimetada J. Reitelit, J. Blumfeldti, J. Eichormi..., kes olid lõpetanud kihelkonnakooli.

Kirikuõpetajaks oli saksa soost pastor Eberhardt, nüri halli lõuahabemega tösilmline 60 ringis, vanade usuliste põhimõtete hinge- karjane. Gümnaasiumi lõpuklassides andis ta usuõpetust möödunud sajandi stiilis, käskude ja piibilugude seletamisega. Usu ajaloo ta palju ei rääkinud. Käisin 1925. aastal tema juures leeris. Mõni aasta hiljem tuli

tema asemele õpetajaks Hiimets, kellele järgnes minu Roolivend Laumets. Teadaolevail andmeil on ta sel kohal püsinud kogu vene okupatsiooni aja.

Kõstriks oli J. Kotli, kelle jutt oli vähe pudine. Tema abikaasa oli ämmaemand ja poeg Alar Kotli üks tuntumaid arhitekte Eestis. Alevikus oli 20ndate aastate algul umbes 125–150 elanikku ja mitmed perekonnad ehitasid endale väikseid elamuid, eriti Vao külasse suunduva tee äärde. Peaaegu kõigis neis majades oli väljajäritavaid tube algkoo-

Aleviku pindala polnud suur, majad asusid peamiselt põhjast lõunas- se suunduva tee ääres (umbes 1 km pikisuunas), samuti suurenes hiljem Vao poole suunduva tee ääres uute elamute arv. Alevikus on 15. sajandist kirik, selle läheduses kirikumõis, kus elas pastor oma abikaasa ja vabapiigast õega, kes andis saksa keele tunde, peamiselt gümnaasiumi õpilastele. Rahvas rääkis I maailmasõja algul, et Eberhardt olevat öösiti kiriku tornist tulega saksa spioonidele märku andnud. Arvan, et see ei vasta tõele.

Ametimeestest võiks mainida kingsoppi Pällot ja Gürnbergi, rätsepat Lemberit, tiserit Mikkelsoni, päevapiltnikku Laurust ja uurmaak- rit. Aleviku keskuses asus veel vana kõrts, kus oli tookord teemaja. Vao vallamaja asus mõned majad lõuna poole.

Igal hilissügisel, kui vili oli juba salvedes ja kevadel enne põllutööde algust peeti laata. Laadapidamise kohaks oli turuplats ja selle ümbrus ning kihelkonna koolimaja taga asuv koppel. Laata oli rahvarohke — kaupmehed müüsid oma putkadest ja müügilaudadelt igasugust kribru- krabu, paristati ja vahetati hobu- seid, isegi mullikad ja lehmad olid müügiobjektiks. Laadapildis ei puudunud ka mustlased. Mehed tegelesid hobuste müügiga, naised käevaata- misega. Meile, poisikestele, oli laata suureks elamuseks, eriti, kui seal midagi lahti oli — kaklemine, must- kunst vm. Kahjuks saime oma uudis- himu rahuldada ainult peale kooli- tööd. Suureks maiuspalaks oli nn. „krõbikaun“ (Johannese leib).

Viinapood asus Müürikul, paari kilomeetri kaugusel alevikust. Tookord müüdi viina lahtiselt, so. vaadist, igaühel pidi kaasas olema oma nõu või pudel. Polnud siis ime, kui laadapäeva lõpul oli teedel näha vankreid, kus tüdinud hobust juhtis naine, kuna mees oli vankris pikali, üks jalg üle vankri ääre, ja jorutas laulu.

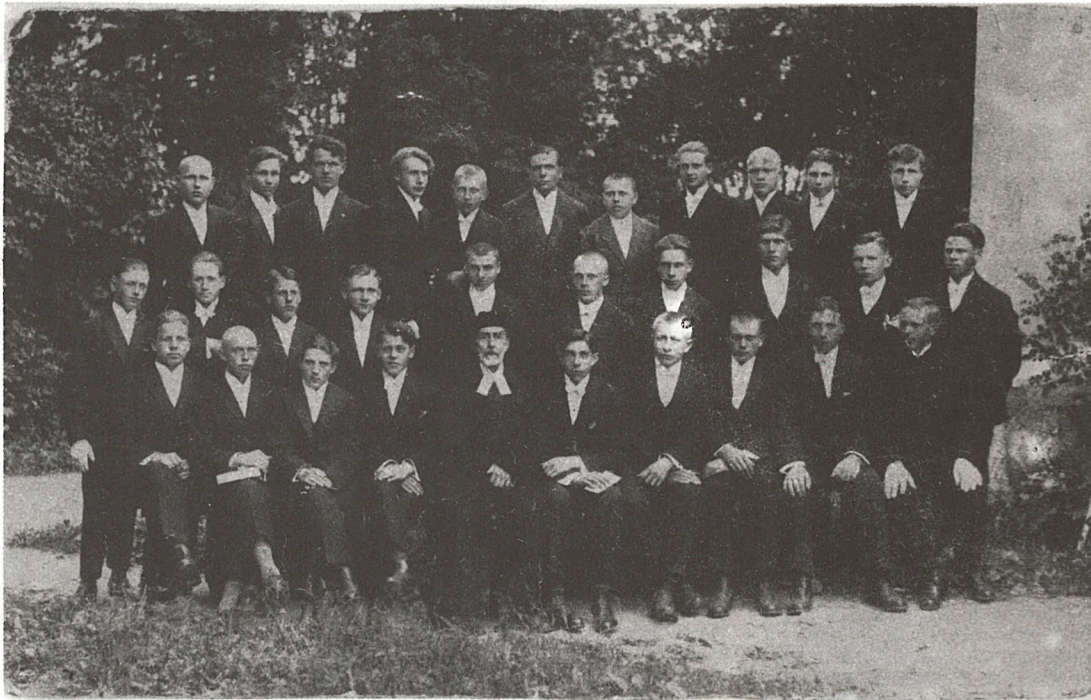
(Järgneb)

MINU ELULUGU — CURRICULUM VITAE

● Väike-Maarja alevik, kõrgem algkool ja gümnaasium ●

li ja gümnaasiumi õpilastele. Surnuaia läheduses oli saksiku apteekriga apteek. Jaoskonnaarsti asukohaks oli algul Pandivere mõisa väikene härrastemaja, hiljem Kaarma mõisa härrastemaja. Jaoskonnaarstiks oli hallipäine ja halli lõuahabemega vanahärra Kemmeser, ka saksa päritoluga. Üks kord aastas oli kooli- õpilaste tervislik, suhteliselt pealis- kaudne läbivaatus.

Kiltsi ja Vao poole viival teeristil asus G. Lurichi sünnipaik. Aleviku keskel oli turuplats, mille ääres teeristil oli Tarvitajate Ühisuse kaup- lus, Läänemetsa kauplus ja Kihle- feldti raamatukauplus, mille oli ehi- tanud kirjanik Jakob Liiv ning kes elas ja kauples seal raamatutega kümnekond aastat. Surnuaia lähe- duses oli veel vendade Kutratsjevite pisikauplus ja Jürgensoni pagariäri.

Leer Väike-Maarijas 1925. aastal. Esimeses reas keskel õpetaja Eberhardt.

VÄIKE-MAARJA MALE- KABE KLUBIL TAAS OMA RUUMID

„Kui väidetakse, et sport on osa kultuurist, siis kõige rohkem käib see male kohta,“ nentis Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimees Arnold Rüütel Tallinnas Tõnismäel Paul Kerese mälestussamba avamisel.

Monumendi püstitamine Eesti malekultuuri lipukandjale kõneleb ühelt poolt Eesti rahva tänutundest armastatud suurmeistri vastu, kes oma rahvale kuhjaga kuulsust kogunud, aga teiselt poolt räägib see male kui tähtsa kultuurikomponendi ja inimest arendava teguri väärtustamisest.

Millega siis õieti seletada miljonite inimeste huvi malemängu vastu, selle sotsiaalset ja kasvatuslikku tähtsust, põhjust, miks see ideederikas ja paeluv mäng on levinud sõna otseses mõttes kõigile kontinentidele, samuti kosmosesse?

Teadmishimuliste ja rahutute po- laaruurijate maleaktiiv, mis koosneb bioloogidest, keemikutest, geo- loogidest, meedikute, on alates 1950. aastast regulaarselt sisse sead- nud traditsioonilised raadiomatsid Antarktika—Arktika—Moskva. 11. juunil 1970. aastal toimus male- mats, milles osales ühelt poolt kos- moselaeva „Sojuz-9“ meeskond

koosseisus A. Nikolajev ja V. Sevast- janov, teiselt poolt maapealse juhti- miskeskuse komando koosseisus H.

Kamanin ja B. Gorbatko. Üks kos- mosemeditsiini spetsialistidest kom- menteeris selle partii toimumise ees- märke järgmiselt: „Kosmoselaeva

„Sojuz-9“ lennu programm näeb ette töö ja puhkuse vaheldumist, võimalikult mitmekesist režiimi. Ma- lemäng, nagu teada, on aktiivseks puhkuseks. See toniseerib kesknär- visüsteemi, kutsus esile positiivseid emotsionaalseid reaktsioone. Peale selle on tegevuse vaheldumine alati kasulik inimestele, kes tegelevad pingelise tööga, eriti aga niisugustes

keerulistes tingimustes, nagu seda on kosmoselend.“ (A. Novotelnov „Znakomtes, šahmatõ“, lk. 80.)

Suur vene kirjanik Lev Tolstoi kir- jutas: „Male — see on suurepärase meelelahutus, selle juures me puhka- me tööst ja unustame kõik hädad.

Ilma male, raamatute ja jahita ei oska ma elada.“ Omapäraselt andis hinnangu malele Aleksandr Puškin kirjas naisele: „Täna, mu hing, et õppisid malet mängima. See on väl- timatult vajalik igas korralikus pere- konnas. Miks, seda tõestan hiljem.“

Paradoksaalne mõttetera kuulub prantsuse väejuhile prints Conde'le: „Selleks, et saada heaks kindraliks, tuleb eelkõige õppida hästi malet mängima.“

Berliini Ülikooli professor M. Kauke on teinud eksperimentaalseid teaduslikke uuringuid 7–16aastaste laste seas. Ta leiab, et need õpilased, kes süstemaatiliselt tegelevad male- ga, erinevad tunduvalt oma eakaas- lastest-mittealelastest loominguli- se mõtlemise, mälu, matemaatiliste võimete ja teiste isiksuseomaduste poolest ning soovivad koolides sihi- kindlalt kasutada malemängu õpi- laste intellektuaalsete võimete aren- damiseks.

Saksa arst ja üks silmapaistvamaid malegeeniuseid Siebert Tarrasch nõudis juba sajandi algul malemängu võtmist koolide õppekavasse. Tema ettepanek ei leidnud tol ajal pedagoogide heakskiitu. Nad arvasid, et see koormab õpilast ega too loodetavat kasu. Kuidas suhtuda sel- lesse probleemi tänapäeva infoühis- konnas, kus video- ja kompuuter- tehnika sõna otseses mõttes ujutab õpilasi üle informatsioonivahuga ja käteb endas suurenevad ökoloogi- lise saastamise ohtu, jäägu lugeja otsustada.

Nüüdseks on Saksamaal, Taanis ja teistes riikides malemäng koolide õppekavasse võetud (ka umbes küm- ne Eesti keskkooli algklassides, sealhulgas Paide 1. ja 3. keskkoolis). Riia maleajakirjast „Šahmatõ“ nr. 23, 1987. a. leidsin intervjuu Saksa Maleliidu treeneri doktor Ernst Bönschiga, kes räägib, et sellel maal on malemäng väga populaarne ja massiline rahvaspordiala. Jutuks on üks 1300 elanikuga küla nimega Strebeck, kus kõik inimesed alates koolilastest kuni raukadeni oskavad malet mängida. Mängitakse kõikvõi- malikes kohtades — kodus, koolis, pargis... Koolis on alates kolmandast klassist kord nädalas maletunnid, mida viivad läbi kehalise kasvatuse või esteetika õpetajad. Kogu riigis tuntakse uhkust selle küla üle, mille vaatamisväärsusteks on monumendi- ga maleväljak ja võõrastemaja ni- mega „Malemäng“. Vägisi tükib pähe mõte, kas ei võiks ka Väike- Maarja tulevikus olla üks niisugune asula, kus kõik inimesed oskavad seda „tuhandete rõõmude mängu“ mängida. Selleks tuleb aga tänased oskused pärandada põlvest põlve. See mõte võib tunduda utoopilisena, kuid on hea tahtmise juures pika- peale teostatav.

Nüüd on male-kabe klubil kul- tuurimajas jälle omad ruumid, mis võiksid kujuneda kogu valla male ja kabehuviliste sõbraliku kokkusaami- se kohaks igal pühapäeval kella 12–17 ja kolmapäeva õhtuti kella 18–22. Male-kabe klubi, mis kunagi väga edukalt töötas, on põhikirja järgi nüüd uuesti ellu kutsutud sel- leks, et:

- võimaldada nii täiskasvanuil kui lastel kasulikult ja kultuuriselt veeta vaba aega,
- osa saada male ja kabe ideedes peituva ilu avastamisest,
- arendada ratsionaalset mõtlemist ja kujundada inimsõbralikke eetilisi-moraalseid tõekspidamisi ning terveid eluviise,
- luua püsiva huviga maletajatele ja kabetaajatele võimalused spor- dimeisterlikkuse tõstmiseks.

Kõik need üllad põhimõtted võtab kokku malesõprade rahvusvaheliselt tuntud hüüdlause: „Gens una sumus!“ (oleme üksmeelne pere).

Väike-Maarja kolhoosi maletreener JAKOB KIIK

NATUKE KULTUURI- MAJA JUTTU

Uus aasta saabus Väike-Maarja kultuurimajja tubli annuse värvilõhnadega. Nüüd on maja taas värske ja puhas. Seda eelkõige tänu kolhoosi toekale finantsabile ja Rakvere KEKi nobedatele maalridaamidele.

Mõni aeg tagasi kolis ka raamatukogu taas kultuurimajja. Kui keegi ei ole veel asjaga kursis, siis astugu läbi. Raamatukogu asub teisel korrusel ja on avatud esmaspäevast reedeni kella 12—18. Ehk on sellega raamatukogu vintsutused lõppenud ja nüüd võib ta rahulikult töötada ja inimesi rõõmustada

majas, milles on viibinud enamiku oma eksisteerimise ajast. Jääb vaid soovida aktiivset külastamist.

Uut ja rõõmustavat on ka male-kabehuvilistele. Nimelt on igal pühapäeva hommikul kultuurimaja uksest avatud selle ala huvilistele. Asja eestvedajaks on hr. Jakob Kiik. Ruum asub teisel korrusel. Vajaduse korral saaks selle mõttespordiga tegelda ka nädala sees. Ootame rohket osavõttu!

Üks suuremaid probleeme on kultuurimaja reklaam. Õigemini koht, kuhu reklaam välja panna. Puuduvad

nimelt kuulutustetahvlid. Selles suhtes on Väike-Maarja vist küll Eestis ainulaadne paik. Jääb vaid üle tänada toidukaupluste kannatlikke kollektiive, kes on seni selle kireva korralageduse välja kannatanud. Usun siiski, et suve saabudes saame ehk ka selle ammuse puudu jäägi lahendatud.

Lõpetuseks soovin kõikidele väikemaarjalastele meeldivaid kultuurielamusi!

Väike-Maarja kultuurimaja
direktor VALLO TAAR

PENSIONÄRID JA INFLATSIOON

Arvestades elukalliduse pidevat tõusu, mis eriti teravalt puudutab pensionäride elutarbete vajaduste rahuldamist, on kolhoosi juhatus tõstnud lisapensionide (toetusrahade) määra alates 1. jaanuarist 1991 järgmiselt:

1. Kolhoosi algaastaist töötanuile — 110 rbl. kuus (eelmisel aastal 50 rbl. + vaheraha riiklikule pensionile lisaks 100 rublani kuus).
2. Kolhoosis töötanuile (välja arvatud p. 1) vastavalt tööpanusele:

- * tööaastaid 15 ja rohkem — 3 rbl. aasta pealt kuus (eelmisel aastal 1 rbl. aasta pealt kuus);
 - * tööaastaid 10—14 — 2 rbl. aasta pealt kuus (eelmisel aastal ei makstud).
3. Personaalpensionäridele ja teenelistele kolhoosnikele vastavalt eelmisel aastal makstud määrale.
4. Sõjaveteranidele vastavalt eelmisel aastal makstud määrale.
- Kokku maksab kolhoos lisapensioone (toetusrahaid) aastas ligi 300 000 rubla eest.

SPORDIKLUBI ON ENAMAT KUI SPORDITEGEMISE PAIK

(Algus „PT-s“ nr. 23)

Džuudotreeningu poistele kehtib Hea Tahte Mängude süsteem — pole auhindu ega medaleid, vaid punktid. Nende alusel saavad poisid treeninglaagrisse. Iga kuu on üks võistlus, neli paremat saavad punkte. Klubi meistrite määratakse rahaline auhind. Klubi meistrid on Silver Sock, Jüri Mets, Raul Mets ja Jaanus Lippasaar. Lurichi mälestusvõistlustel said oma klassis esimese koha Jaanus Lippasaar ja Silver Sock, teise koha Raul Mets. Hea Tahte võistluste üldine edetabel näeb välja selline:

1. Silver Sock
2. Jaanus Lippasaar
3. Tarmo Palm
4. Raul Mets
5. Romeo Viikmaa
6. Kristjan Elken
7. Ergo Eesmäe
8. Mait Liblikmann
9. Aare Palm
10. Jüri Mets

See edetabel ei näita meisterlikkust, vaid osavõttu võistlustest, treeningutest ja klubi tööst üldse.

Oleme külas käinud ja võistelnud Tallinna, Tartu, Võru ja Viljandi džuudopoistega, meil omakorda on külas käinud kõigi nende linnade ja Türi džuudopoistid. Suvel on plaanis poistele kaks džuudolaagrit — juulis Türi kolm nädalat ja augustis Müüriku kolm nädalat. Müüriku laagris luban lapsed nädalavahetuseks koju, kodu tekitab teise meeleolu. Ideaalne oleks muidugi see, kui poisid hommikul tulevad ja õhtul lähevad.

Karatepoistid võistlesid klubi lahtistel meistrivõistlustel, kus osalesid ka Tallinna ja Vinni karatekad. Võeti osa karateklubi „Lembitu“ meistrivõistlustest ja vabariiklikust turniirist „Haapsalu kevad“. Toimusid ühistreeningud Pärnu klubi karatekadega. Pärnu klubi lahtistel meistrivõistlustel oli Romet Kenkma kolmas.

Nüüd üldisemast. Kogu sporditöö tuleks viia sellistele alustele, et kolhoos eraldab raha ainult neile ala-

dele, kus töö käib. Arenevad ju need spordialad, mis enam huvi pakuvad. Sport põhineb vabatahtlikkusel, ei tohi kunstlikult tekitada eelisalasid — eelisala on see, kus osavõtt kõige suurem.

Et distsipliin tõuseks, peab liikmeks kehtima kõigil aladel — see sunnib klubi eest hoolitsema ja tekitab tõsist huvi töö vastu. Minu eesmärk on maja täielikult kasutada ja ma ei ole kedagi sealt välja sõnud. Loogiline on ju, et kui töö oleks pidevalt käinud (lauatennis ja sulgpall), poleks mina oma poistega majja sisse saanud. Nüüd püütakse tekitada sellist suhtumist, et mina olen sulgpalli välja suretanud.

See aasta on otsustav — ma kas saan jalad alla või pean tuleval aastal ära minema. Kui klubitöö läheb korralikult käima, on valik suurem. Ja mida suurem valik, seda paremad poisid tulevad. Tulemused ei tule kohe. Tulemus on isegi see, kui elus olla.

MIHKEL MÄOMA

HÜVA NÕU

Sool olgu käepärast!

- * Lõigatud lilled püsivad kaua värsked näpuotsatäie soola vette lisamisel.
- * Tärgeldatud laudlinad saavad suurema läike, kui tärklisele lisada juurde teelusikataisi soola.

- * Koorega kartuleid keetes tuleb sool kohe juurde lisada.
- * Portselannõud saab soolaga ruttu ja kergesti puhtaks.
- * Kook ei kõrbe vormi külge, kui vormi põhja raputatakse natuke soola.
- * Lõhn, mille kodune töö käte jätab, kaob kohe, kui kätele natuke soola hõõruda

ja siis käed pesta.

- * Väsinud jalad muutuvad jälle värskeks, kui neid vannitada kanges soolvees.
- * Kustuvasse tulle natuke soola — ja tuli hakkab uuesti leegitsema.

„Majasõber“ 1936

KUS ME TÖÖTAME?

Möödunud aasta novembris-detsembris ja käesoleva aasta jaanuaris viis Rakvere Sanitaarepidemioloogia Jaam meie majandis läbi töökohtade osalised sanitaarhügieenilised mõõtmised. Nende tulemusena selgus, et väga paljudes töökohtades ületab kahjulike faktorite tase mitmekordselt GOSTis lubatud normid. Ärgem unustagem sedagi, et praeguseni töötame Nõukogude Liidus väljatöötatud riikliku standardiga ette nähtud sanitaarnormide järgi, mis on küllalt inimvaenulikud. Näiteks — oktaavriba sagedusel 375 Hz on lubatud müra autodes 70, kinnistes ruumides 80 ja traktorites 85 dB. Kui sellele lisada veel lubatud vibratsioon, mis oli ka mõõtmistel väga piiri lähedane, siis on kokkuvõtteks tõeline põrgu. Peab olema väga hea tervis, et pensionieani välja vedada. Ja tervise diagnoosimise seadmed — teate isegi, millised need on!

Kõige hullemad töötingimused on Kilti mineraalsöödatehase segusõlmedes. Tolm ületab lubatud normi 16 korda, temperatuur on võrdne välis-temperatuuriga, valgustus on 40 lx normist väiksem, niiskus ületab normi 7% võrra.

Järgmine on utiliitsehhi:

müra ületab normi 7 dB võrra, temperatuur on normist 4 °C madalam, valgustus 40 lx võrra normist väiksem, niiskus ületab normi 7% võrra.

Kolmandal kohal on suurloomade tapatsehhi:

müra ületab normi 13 dB võrra, temperatuur on normist 3 °C madalam, valgustus 68 lx võrra normist väiksem, niiskus ületab normi 15% võrra.

Järgmisena võiks ära tuua neli töökohta:

Kaarma vana töökoda:

keevitustolm keevitaja töökohas ületab normi 10,25 korda, töökoha keskel ületab normi 1,05 korda, sepikojas ületab normi 6,56 korda,

temperatuur on normis,

valgustus keevitaja töökohas on 128 lx võrra normist väiksem,

töökoha keskel 94 lx võrra normist väiksem,

sepikojas 40 lx võrra normist väiksem;

Koonu töökoda:

keevitustahm ületab normi 6,68 korda, temperatuur normist 2 °C madalam, valgustus 72 lx võrra normist väiksem, niiskus on normis;

saekaater:

müra ületab normi 12 dB võrra, vibratsioon 5 dB võrra, temperatuur on võrdne välistemperatuuriga, valgustus on 90 lx võrra normist väiksem, niiskus on võrdne välisõhu niiskusega;

Kaarma uus puidutsehhi:

müra ületab normi 16 dB võrra, valgustus on 30 lx võrra normist väiksem. Ja lõpuks võiks pingeritta panna —

1. tsentraalkatlamaja:

müra ületab normi 7 dB võrra, temperatuur on normist 3 °C kõrgem, valgustus on 100 lx võrra normist madalam, niiskus ületab normi 20% võrra;

2. konservitsehhi sterilisaatorite juures:

müra ületab normi 8 dB võrra, vibratsioon 6 dB võrra, temperatuur on normis, valgustus ületab normi 170 lx võrra, niiskus on normis;

3. Eipri töökoda:

keevitustahm ületab normi 3,73 korda, temperatuur on normis, niiskus on 11% võrra normist madalam, valgustus on 55 lx võrra normist madalam.

4. lindude tapatsehhi:

müra ületab normi 9 dB võrra, temperatuur on normis, valgustus on 108 lx võrra normist väiksem, niiskus ületab normi 11% võrra.

5. konservitsehhi katelderuumis:

ületab müra normi 11 dB võrra, temperatuur on normis, valgustus on 70 lx võrra normist väiksem, niiskus ületab normi 5% võrra.

Autodes oktaavriba sagedusel 500 Hz ületab müra nii KaMAZis kui MAZis normi 5 dB võrra;

vibratsioon on nii KaMAZis kui MAZis 1 dB võrra normist väiksem.

Traktorites oktaavriba sagedusel 500 Hz ületab müra

T-150Ks normi 4 dB võrra,

K-701s 3 dB võrra ja

JUMZ-6s 5 dB võrra;

vibratsioon ületab

T-150K-s normi 3 dB võrra,

K-701s 2 dB võrra ja

JUMZ-6s 4 dB võrra.

Sellised on mõõtmistulemused kontrollimise momendil. Töökohtade sanitaarhügieenilised mõõtmised jätkuvad käesoleva aasta mais-juunis.

Analüüsitud mõõtmistulemusi, otsustas kolhoosi juhatus kooskõlastanult ametiühingukomiteega pikendada osadel töökohtadel töötajate tasulist puhkust teatud päevade võrra. Neil tööstel tuleb puhkus välja võtta kahes järgus, et tervis vahepeal natukenegi taastuks. Ka tõstetakse rasketes tingimustes töötajate palgu teistega võrreldes rohkem.

Ma arvan siiski, et ei ole õige inimeste tervist rahaga kinni maksta — tuleb muuta töötingimused inimsõbralikuks, et pensionipõlves jääks aega ka lastelastest rõõmu tunda.

Töökaitseinsener
OLAVI LOSSI

ÜLESTÕUSMINE JA RAHVAKALENDER

Küllap on kalender põlsem kui näiteks laulud või mõistatused. Mismoodi sobitus Maarjamaal tuhandeid aastaid kujunenud kalender kristlikku aastatsükklisse? Seda küsisin folklorist **MALL HIEMÄE** käest. Loomulikult ei saanud põllumees jätta oma kalendrit, mille järgi külvati ja lõigati. Kuid Kristus ei tulnudki ju parandama kalendrit, vaid ikka ja ainult uuendama inimese meelt.

Kuidas võeti ülestõusmis-pühad vastu muistse eestlase kalendrisse?

„Arvatavasti samal moel, kui teisedki Kristuse elukäiku märkivad tähtpäevad. Nii või teisiti on siin tegemist ainumajala idee omaksõtmisega, olgugi kolmainsusena. Nõnda said eestlase kujutluses aegade jooksul kokku koduhaldjas ja püha Antonius, tulehaldjas (või tulejumalus) ja

tulepatroon Laurensius, Püha Jüri aga muutus karja kaitsjaks.“

Mis sünnib inimese hinges, kui ta võtab vastu võõrsil sündinud kalendritähtpäeva?

„Ega tõeliselt võõras tähtpäev tarvitsegi hinge jõuda. Ülevõtmine ei tohi olla vägi-valdne, ei tohi hävitada olemasolevat. Loomulik on, et ülevõtmisega läheb aega. Aega kulub juba kasvõi selleks, et hakata tunnetama — ehk see võõrsilt tulnu polegi meile iseendast nii võõras.

Tavaliselt sulavad erinevatest kultuuridest pärit ilmingud ajapikku ühte. Kui küsida, kuidas eestlane võttis vastu õpetuse Kristuse ristisurmast ja ülestõusmisest, siis pole kahtlust, et paganlike kommete koondumine nendele tähtpäevadele andis kirikupühadele elulisust ja kandvust lisaks. Ei kujuta ette, et algselt paganlik mu-nadevärvimise komme, kii-

kumine ning pajuurvad saaksid olla eestlastele kevadpühade sümboliks, kui nad teiste Euroopa rahvaste traditsioonis puuduksid.“

Millistel kevadistel liikuvatel pühadel langevad vana tähendus ja kristlik tähendus kokku?

„Jõuame siin vana, loodusrahvastele omase kujutelmajuurde looduse sügisest hääbumisest ja kevadisest taasärkamisest. Põhimõtteliselt vastab Kristuse surnuist ülestõusmine sellele täielikult. Läänemeresoome rahvastel osutub ühetähenduslikuks ka taevaminemispüha ehk ristipäeva kristlik ja kristluse-eelne mõiste. Muude liikuva tsükli tähtpäevade puhul on tegemist pigem kokkusobitamisega. Palmipuudepüha nimetus seostub pajuokste tuppatoomisega, need sümboliseerivad palmioksi. Mis puutub pühademunasse, siis väljaspool vene õigeusu

ala see eestlaste kirikukombestiku juurde ei kuulu, ent ka muna kui riituseseme muistsest maagilisest tähendusest pole praeguseks jälgegi jäänud.“

Kas munade värvimist, urbadega löömist või kiikumist tuleks võtta kui ebausukommet?

„Rahvakalendri uurijana ütlesin, et tavaline eestlane ei tunnetata tavalistes kommetes „kaht kultuuri“ ega „võõrast kultuuri“. Näiteks Lõuna-Eestis tuttav kolistamise ja müratekitavate tööde keeld vaikselt nädalal (muidu olevat suvel palju pikset) võib lähtuda ka Kristuse kannatusajale kaasaelamisest. Üks teadmine ei sega teist.“

EDA-KAI SIMMERMAN
(Lühendatult ajalehest „Eesti Kirik“)

ÜLEILMSED VIRULASTE PÄEVAD

mai—juuni—juuli
1991

NALJA

„Tahaksin osta midagi ilusat vanemale harrasmehele.“

„Võib-olla maitsekas lips?“

„Ei, see ei sobi. Tal on habe.“

„Aga see elegantne vest?“

„Ei, tal on pikk habe.“

„Aga krokodillina-hast püksirihm?“

„Ei, tal on tõesti väga pikk habe.“

„Sel juhul soovitan toasusse!“

○ ○ ○ ○ ○

Hauakaevaja kaevas hämaruses viimast hauda ja oli nii mõtteisse vajunud, et ei märganudki, kui oli kaevanud hauda nii sügavaks, et ei pääsenud enam välja. Ta hakkas appi hüüdma.

„Mis viga?“ küsis hiline kalmistulküüja.

„Ma ei pääse siit välja ja olen külmast päris kange.“

„Pole ime, et sul külm on! Haud on ju unustatud kinni ajada!“ ütles mööduja ja haaras labida.

„Mu puujalg tegi mulle eile õhtul peavalu.“

„Kuidas see võimalik on?“

„Naine lõi mulle sellega pähe!“

○ ○ ○ ○ ○

„Kui abiellusin, oli kõik teisiti kui nüüd. Kui töölt koju jõudsin, tõi naine mulle sussid ja koer jooksis haukudes vastu.“

„Mis siis nüüd muutunud on?“

„Nüüd toob koer mulle sussid ja naine tuleb haukudes vastu.“

Las Vegase kasiinos mängiti väga suurte panuste peale ja imestunud turist jäi peatuma laua juures, kus üks mängijaist oli taani dogi. Lõpuks pöördus turist lähima mängija poole:

„Küll see peab olema arukas koer, et oskab nii hästi pokkerit mängida!“

„Arukas? Tal pole mõistust ollagi! Niipea, kui tal on hea mäng käes, annab ta end saba-liputamiseks ära!“

○ ○ ○ ○ ○

Pühapäev, 12. mai — Mäda-pea mõisas kl. 12 Wiedemanni keelepreemia kät-teandmine;

laupäev, 18. mai — Viru-Nigulas Maarja kabeli varemete juures kl. 18 Üleilmsete Virulaste Päevade avajumalateenistus;

— Kunda Lammasmäel päikeseloojangul Üleilmsete Virulaste Päevade avapidu;

pühapäev, 26. mai — Narvas Virumaa tantsupäev; reede, 31. mai — pühapäev, 2. juuni — Pandivere Päevad Väike-Maarjas;

kolmapäev, 5. juuni — laupäev, 6. juuli — Kohtla-Järve Põlevkivimuuseumis näitus „Virumaa külad 750“ koduuriijate arhiivimaterjalidest;

pühapäev, 9. juuni — Rakvere Vallimäel Virumaa laulupäev;

reede, 14. juuni — Rakvere Tammikus represseeritute monumendi avamine, — Rakveres Virumaalt küüditatute kokkutulek;

laupäev, 22. juuni — Vao mõisa ja külade päev; pühapäev, 23. juuni — Väike-Maarja päev;

pühapäev, 23. juuni — esmaspäev, 24. juuni — Simuna kihelkonna päevad (24. juunil Simuna kihelkonna kalmistupüha).

Täpsemat teavet annab „Virumaa Teataja“ erinum-ber (nr. 1 1991) ja Väike-Maarja külanõukogu, tel. 61 030 (Pandivere Päevade ja Väike-Maarja päeva kohta), Väike-Maarja muuseum, tel. 61 625, Ellu Mõisa (Vao mõisa ja külade päeva ning Väike-Maarja päeva kohta), Simuna külanõukogu, tel. 67 343 või Rein Rääk tel. 67 249 (Simuna kihelkonna päevade kohta).